

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Управління діяльністю вітчизняних підприємств істотно ускладнюється в умовах економічної невизначеності, глобалізації ринків, загострення конкурентної боротьби та зростання нестабільності середовища функціонування. Перед менеджментом суб'єктів господарювання стоять завдання, пов'язані із забезпеченням стійкості та конкурентоспроможності діяльності, ефективності використання потенціалу підприємства в цілому та окремих його елементів. Оборотний капітал, у свою чергу, виступає вагомим компонентом потенціалу підприємства в цілому та невід'ємною складовою усіх виробничо-господарських процесів, що вимагає формування системи управління ним, яка діятиме на принципах гнучкості, адаптивності, раціональності та економічності. Підґрунтям для забезпечення функціонування такої системи управління є належне, достовірне та своєчасне інформаційно-аналітичне забезпечення, що обумовлює обґрунтованість господарських рішень. Таким чином, аналітична підсистема відіграє вкрай важливу роль в управлінні діяльністю підприємства в цілому та оборотним капіталом зокрема.

Важливість окресленого кола питань підтверджується значною кількістю наукових досліджень у визначеній царині. Так, теоретико-методичні засади управління оборотним капіталом посідають вагоме місце у сфері інтересів таких вчених-економістів, як С. М. Гоцуляк, О. Є. Данілевська-Жугунісова, Т. В. Кравченко, О. М. Рудницька, Н. О. Семенюк, Н. Ю. Соломіна, О. М. Чубка, С. М. Юрій та ін. Водночас, складність та дискусійність проблем, пов'язаних із методичним забезпеченням аналізу ефективності використання оборотного капіталу, актуалізують подальші дослідження у визначеній сфері.

Раціональна організація аналітичної діяльності у системі менеджменту, як і будь-якого іншого управлінського процесу, передбачає формування комплексного підходу, що включатиме ідентифікацію мети, завдань, предмету, принципів та основних етапів проведення аналізу. Отже, вважаємо за доцільне розглянути більш детально виділені компоненти аналітичної підсистеми.

Основною метою аналізу ефективності управління оборотним капіталом підприємства є повне, достовірне та своєчасне інформаційне забезпечення управлінських рішень у визначеній сфері. Поставлена мета, на нашу думку, передбачає вирішення наступних завдань у процесі аналізу:

- ідентифікація поточного стану оборотного капіталу на підприємстві;
- оцінка структури джерел формування оборотного капіталу;
- дослідження динаміки та показників ефективності використання оборотного капіталу підприємства;
- визначення «вузьких місць» управління та резервів підвищення ефективності використання оборотного капіталу.

Виходячи із визначених мети та завдань аналізу, предмет аналізу ефективності управління оборотним капіталом можна визначити як кількісну характеристику та якісну ідентифікацію стану та особливостей використання оборотного капіталу підприємства.

Отже, аналіз сприяє формуванню альтернативних сценаріїв розвитку та відповідних їм управлінських рішень у сфері оптимізації структури оборотного капіталу та джерел його формування, підвищення ефективності використання з метою реалізації стратегічного плану розвитку підприємства в цілому [2, с. 38].

Аналіз ефективності управління оборотним капіталом для забезпечення раціональності його організації повинен, на нашу думку, бути організованим відповідно до наступних принципів:

- комплексності – передбачає всебічний розгляд оборотного капіталу з урахуванням його складності та поліструктурності;
- системності – при аналізі доцільно враховувати, що оборотний капітал підприємства є складовою його потенціалу в цілому, водночас, характеризується власною складною структурою;
- достовірності – результати аналізу мають відповідати дійсності та об'єктивно характеризувати стан та ефективність використання оборотного капіталу підприємства;
- повноти – інформація, сформована в результаті аналізу, має відповідати інформаційним потребам керівництва підприємства;
- релевантності – результати аналізу повинні бути своєчасними та забезпечувати гнучкість управління в умовах нестабільного ринкового середовища;
- економічності – результати від проведення аналізу повинні перевищувати витрати на його організацію.

Зрозуміло, що зазначений перелік принципів організації аналізу ефективності управління оборотним капіталом не є вичерпним та може бути доповненим іншими положеннями, проте, вважаємо, що дотримання вищерозглянутих принципів є критичним з точки зору раціональної організації аналітичної діяльності.

Виходячи з ключових завдань аналізу, напрямками його здійснення на підприємстві, на думку С. М. Гоцуляк, є наступні:

- дослідження темпів змін розміру та структури оборотного капіталу підприємства (горизонтальний та вертикальний аналіз);
- аналіз джерел формування оборотного капіталу;
- визначення рівня ефективності використання оборотного капіталу;
- виявлення впливу факторів на процеси формування та використання оборотного капіталу підприємства

(факторний аналіз) [1, с. 41].

Напрями аналізу, на нашу думку, визначають послідовність його проведення на підприємстві.

Одним з ключових етапів аналізу управління оборотним капіталом є визначення рівня ефективності його використання. Оцінка ефективності використання оборотного капіталу, згідно із Н. О. Семенюк, передбачає наступне:

- аналіз ефективності грошової складової оборотного капіталу (показники оборотності, завантаження, тривалості обороту та рентабельності оборотних активів, дебіторської заборгованості та грошових коштів);
- аналіз ефективності матеріальної складової (показники оборотності, місткості, ефективності використання запасів);
- аналіз ризиковості оборотного капіталу (показники ліквідності, структура оборотних активів з точки зору ризику їх вкладення) [3, с. 178].

Зауважимо, що розрахунок зазначеної системи показників забезпечує повну інформацію щодо особливостей використання окремих складових оборотного капіталу, проте, дотримання принципу системності ставить наголос на необхідності формування інтегрального підходу до оцінювання. Вважаємо, на особливу увагу заслуговує запропонований Н. Ю. Соломіною алгоритм, що передбачає розрахунок трирівневої системи інтегральних показників.

До інтегральних показників першого рівня відносяться: показники фінансової стійкості, прийнятності середньозваженої вартості джерел фінансування оборотного капіталу, достатності оборотного капіталу, ліквідності, активності та раціональності використання, інфляційної захищеності оборотного капіталу. Кожен із зазначених інтегральних показників передбачає, у свою чергу, розрахунок від 4 до 6 часткових показників.

До інтегральних показників другого рівня відносяться інтегральний показник оцінки формування оборотного капіталу та інтегральний показник оцінки використання оборотного капіталу, що визначаються на основі показників першого рівня.

На третьому рівні визначається інтегральний показник оцінки управління оборотним капіталом, що являє собою узагальнену характеристику якості та раціональності управлінських рішень у сфері формування та використання оборотного капіталу підприємства [4, с. 72-74].

Визначення зазначеного інтегрального показника сприятиме, на нашу думку, реалізації принципів системності та комплексності, а також надаватиме характеристику ефективності управління оборотним капіталом в цілому.

Управління оборотним капіталом являє собою складний процес, що спрямований на реалізацію диверсифікованих завдань з метою досягнення стратегічних та тактичних цілей підприємства. Аналіз ефективності управління оборотним капіталом, у свою чергу, формує інформаційний базис для обґрунтування та реалізації рішень у визначеній сфері. Отже, від раціональної організації аналізу ефективності управління оборотним капіталом істотно залежать результати діяльності підприємства в цілому.

Список літератури:

1. Гоцуляк С. М. Деякі аспекти управління оборотним капіталом підприємства // Вісник соціально-економічних досліджень. 2011. Вип. 41(2). С. 38-44.
2. Кравченко Т. В. Концептуальні аспекти аналізу ефективності процесів формування та використання оборотного капіталу підприємств // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Серія : Економіка. 2016. Т. 285, Вип. 273. С. 38-43.
3. Семенюк Н. О. Визначення послідовності проведення аналізу оборотного капіталу підприємства // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Сер. : Економіка і менеджмент. 2013. № 1. С. 173-180.
4. Соломіна Н. Ю. Методичний підхід до оцінки управління оборотним капіталом підприємств залізничного машинобудування // Інвестиції: практика та досвід. 2011. № 18. С. 70-74.